

*S. VURĞUN ADINA MƏRKƏZİ KİTABXANANIN
METODİKA-BİBLİOQRAFIYA ŞÖBƏSİ*

Bir əsrin dərindən doğulan şair

Mirzə Ələkbər Sabir-150

Metodik vəsait

SUMQAYIT – 2012

Mirzə Ələkbər Sabirin 150 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN SƏRƏNCAMI

2012-ci ilin may ayında böyük Azərbaycan şairi, bədii-ictimai fikir tariximizdə yeni ədəbi məktəbin banisi, görkəmli maarifpərvər Mirzə Ələkbər Sabirin (Məşədi Ələkbər Hacı Zeynalabdin oğlu Tahirzadənin) anadan olmasının 150 illiyi tamam olur.

Mirzə Ələkbər Sabir çoxəsrlik poeziyamızın parlaq ənənələrini layiqincə yaşatmaqla bərabər, ədəbiyyatımızı keyfiyyətcə yeni mərhələyə yüksəldərək onu ictimai məfkurə baxımından daha da zənginləşdirən söz ustası kimi geniş şöhrət tapmışdır. "Molla Nəsrəddin" jurnalı ətrafında formalaşmış ədəbi cərəyanın aparıcı simalarından olan mütəfəkkir şairin yüksək istedadla yaratdığı əsərlərin başlıca mövzusunun mənəvi saflığa, mədəni yüksəlişə və maariflənməyə çağırış təşkil etmişdir.

Milli mədəniyyətimizin inkişafına misilsiz töhfələr vermiş Mirzə Ələkbər Sabirin 150 illik yubileyinin təntənəli surətdə keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə **qərara alıram**:

1. Azərbaycan Respublikasının Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Azərbaycan Respublikasının Xarici İşlər Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi və Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası ilə birlikdə, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin təkliflərini nəzərə almaqla, Mirzə Ələkbər Sabirin 150 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbirlər planını hazırlayıb həyata keçirsin.

2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti bu Sərəncamdan irəli gələn məsələləri həll etsin.

İlham ƏLİYEV, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

I bölmə. Həyat və yaradıcılığı haqqında

İnsan var ki, ölər, yox olar və onun yoxluğunu ancaq yaxın əqrabası hiss edər. İnsan var ki, ölər və onun yoxluğu xüsusi bir milləti heyfsləndirər. İnsan var ki, ölər və onun ölməyi bütün millətlərə təsir edər.

N. Nərimanov

Azərbaycan ədəbiyyatının tarixi xalqın bədii fikrinin yüksəliş tarixidir. Ədəbiyyatımızın Xaqani və Nizami, Nəsimi və Füzuli, Vaqif, Axundov, C. Məmmədquluzadə kimi sənətkarlarının hər biri milli mədəniyyətdə yeni dövr, yeni istiqamət açmışdır. Azərbaycan şeirinin belə nəhəng simalarından biri XX əsrin əvvəllərində yazıb yaratmış, realist şeiri yeni bir mərhələyə qaldırmış Mirzə Ələkbər Sabirdir. “Sabir” təxəllüsü ilə məşhur olan böyük xalq şairi Ələkbər Tahirzadə 1862-ci il mayın 30-da Şamaxı şəhərində bir dükançı ailəsində dünyaya gəlmişdir. Onun atası Məşədi Zeynalabdin və anası Səltənət xanım son dərəcə dindar idilər. Onlar Ələkbərə hələ lap kiçik yaşlarından oruc tutdurur, namaz qıldırı, balaca uşağa dərviş paltarları geydirib, ona dini şeirlər öyrədirdilər.

Səkkiz yaşına çatan kimi atası Məşədi Zeynalabdin kiçik Ələkbəri məhəllələrində olan molla məktəbinə qoydu. O zaman bu məktəblərdə uşaqlar ancaq quranı oxuyub başa çıxdıqdan sonra, əllərinə qələm alıb, yazı yaza bilərdilər. Ələkbər həmin qanunu pozduğu üçün molla onu falaqqaya salıb döymüşdü. Sabir ilk şeirində bu acı hadisəni belə qələmə almışdır:

Tutdum orucu irəməzanda
Qaldı iki gözüm qazanda.
Mollam da döyür yazı yazanda...

Sabirin molla məktəbində oxuması uzun sürmür. Sonra o, zəmanəsinin böyük şairi Hacı Seyid Əzim Şirvaninin açdığı üsuli-cədid məktəbinə daxil olur.

S.Əzim məktəbi o zamankı mollaxanalardan əsaslı surətdə fərqlənirdi. Burada dünyəvi elmlər tədris edilir, uşaqlar həsir üzərində dizləri üstündə deyil, partalarda oturur, ərəb, fars dilləri ilə yanaşı, Azərbaycan və rus dillərini də öyrənirdilər. Seyid Əzim məktəbə gəldiyi ilk gündən etibarən Sabirə ucadan şeirlər oxutdurur, fars dilindən mənzum tərcümələr tapşırır, onun bu sahədəki bacarığını inkişaf etdirməyə çalışırdı. Məktəbli Sabirin o zaman etdiyi tərcümələrdən yalnız biri gəlib bizə çatmışdır. O da Sədinin “Gülüstan” ından tərcüməsidir.

Balaca Sabir məktəbdən kənar vaxtlarını da mütaliyəyə, şeir yazmağa sərf edir, öz şeirlərini səliqə ilə dəftərə köçürürdü. Çox keçmədən Sabir Məşhədə gedən karvana qoşulub, Şamaxını tərk edir. Lakin atası bundan tez xəbər tutub, onu geri qaytarır. Sabirin evdən qaçması atanın gözünü qorxudur, bundan sonra o, oğlunun oxumağına, şeir yazmağına mane olmur.

Beləliklə, Sabir özünü nisbətən sərbəst hiss edir, yeni-yeni şeirlər yazır. 1884-cü ildə Sabir səyahətə çıxır və bu münasibətlə aşağıdakı qitəni yazır:

Sabiri-şeyda ki, tərki-şəhri-Şirvan eylədi,
Bülbülə bənzərdi ki, meyli-gülüstan eylədi.
Min üç yüz birdə hicrətdə sora meymun ili,
Axiri-şəvvalda əzmi-Xorasan eylədi.

Uzun müddət o, Səmərqənd, Buxara, Xorasan, Səbzvar, Nişabur, Həmədan və s. şəhərləri səyahət etmişdir. Səyahətdən qayıdıb, doğma şəhəri Şamaxıda sakin olduqdan sonra Sabir evlənir, on beş ilin ərzində onun səkkiz qızı və bir oğlu olur.

Tiflisdə və Bakıda milli dillərdə qəzetlər, məcmuələr nəşrə başladıqda, Sabir mətbuat aləmində görünür. Sabirin qüdrətli bir sənətkar kimi şöhrət tapması heç də onun vəziyyətini yaxşılaşdırmır, əksinə, daha da ağırlaşdırır. Şeirlərinin birində özünün yazdığı kimi, dili doğru söyləyən şairin düşmənləri çoxalır.

Maarifpərvər ziyalıların səyi nəticəsində Sabir Bakıda müəllimlik yeri almağa müvəffəq olur. 1910-cu ilin əvvəlində Şamaxıdan köçüb, Balaxanıda müəllimlikə başlayır. Bakıda yaşadığı dövr Sabir yaradıcılığının ən məhsuldar dövrüdür. Şair Balaxanıda müəllimlik etdiyi zaman Tiflisdə çıxan “Molla Nəsrəddin” jurnalında iştirakını zəiflətmədən davam etdirir və Bakı mətbuatında fəal çıxışlar edir.

1902-ci ildə Şamaxıda baş vermiş dəhşətli zəlzələ şəhəri tarmar etdi. Sabirin həmin zəlzələni təsvir edən şeirindən aydın olur ki, o zaman şəhərdə baş verən yanğın nəticəsində yüzlərcə imarətlər, böyük – kiçik binalar və dükənlər yanıb külə dönmüş, əhalinin çox qismi quru yerdə, xarabalıqda qalmışdır. İki mindən artıq adam daş-torpaq altında qalıb ölmüşdür. Sabir şeirində Rusiya və Qafqaz əhalisinin şamaxılılara böyük maddi yardım göstərmiş olduqlarını minnətdarlıqla qeyd edir.

Ağır güzəran, bütün həyatı boyu onu bir kabus kimi təqib edən maddi-mənəvi sıxıntı, gərgin zehni əmək Sabirin səhhətini sarsıtmışdı. 1910-cu ilin son aylarında şair qara ciyər xəstəliyinə tutulur.

1910-cu ilin sonlarında Sabirin xəstəliyi kəskinləşir. O, müəllimlik buraxaraq, Şamaxıya köçməli olur. Şamaxıda şairin vəziyyəti getdikcə ağırlaşır. Həyatı təhlükə qarşısında qalır. Buna görə o, 1911-ci ilin fevral ayında müalicə üçün Tiflisə gedir. Müalicə heç bir müsbət nəticə vermir. Şair Şamaxıya qayıdır.

Şamaxıda şairin vəziyyəti daha da ağırlaşır. O, Tiflisdə əməliyyati-cərrahiyyəyə razılıq vermədiyinə peşman olub, müalicə üçün Bakıya gəlir. Lakin Bakıda həkimlər əməliyyati-cərrahiyyəni məsləhət görmədilər, çünki artıq gec idi. İyulun əvvəllərində xəstə şair ümitsiz bir halda Bakıdan Şamaxıya qayıtmalı oldu.

Sabirin son günləri olduqca ağır keçirdi. Ağır günlərindən birində şair deyir:

İstərəm ölməyi mən, leyk qaçar məndən əcəl,

Gör nə bədbəxtəm, əcəldən də gərək naz çəkəm!

Uzun sürən xəstəlikdən sonra, 1911-ci il iyul ayının 12-də Sabirin yüksək əməllərlə çırpınan nəcib ürəyi döyünməz oldu. O, bütün varlığı ilə sevdiyi həyata gözlərini əbədi olaraq yumdu. Sabirin vaxtsız ölümü onun dostlarını, oxucularını sarsıtdı. Onlar mətbuat səhifələrində təsirli məqalələr, yanıqlı şeirlər ilə çıxış etdilər, ianə toplayıb, sevimli şairin əsərlərini nəşr etdirdilər. Lakin öz zamanında Sabir tam layiqilə qiymətləndirilə bilmədi.

Dünyanın böyük söz ustadlarından biri olan Mark Tven demişdir: “Ancaq həyat həqiqəti əsasında yaranan yumor yaşamağa qadirdir. Oxucunu güldürmək olar. Lakin bu gülüşün əsasını insanlara sevgi təşkil etmirsə, o, mənasız gülüşdür”. Məhz Sabirin satirası ona görə yaşayır və sevilə-sevilə oxunur ki, o, əsl həyat poeziyasıdır, “əsrin ayinəsidir”. Sabirin gülüş hədəflərinin hamısı şairin yaşadığı mühitin acı məhsuludur.

II bölmə.

M. Ə. Sabir həyatının xronologiyası:

1862-ci il 30 may	Şamaxıda anadan olmuşdur
1870-1874	Mollaxanada təhsil almışdır
1884-cü il Xorasan və s.)	Orta Asiya və Yaxın Şərqi səyahətə çıxır (Səmərqənd, Buxara,
1886-cı ildə	Ailə qurmuş
1903-cü ildə	İlk şeiri çıxdı
1905-ci ildə	Məşhur “Beynəlmiləl” şeiri
1906-cı il	“Hophop” imzasını istifadə edir
1910-cu il	Şair qaraciyər xəstəliyinə tutulur
1911-ci il fevral	Müalicə üçün Tiflisə gedir
1911-ci il iyulun 12-də	Şairin ölüm günü
1912-ci ilin sonunda	Əsərləri “Hophopnamə” adı altında nəşr edildi
1958-ci il	100 illiyi münasibətlə SSRİ poçt markası buraxılıb
1975-ci il	“Sabir poeziya günləri” adlı birinci almanax nəşr edilmişdir

“Molla Nəsrəddin”də Sabirin iştirakı”

“Molla Nəsrəddin”in nəşrindən əvvəl Sabirin mətbuatda ancaq iki şeiri çıxmışdı. M. Ə. Sabir mətbuatda olduqca çox imza işlətməmişdir. “Hophop” imzası “Molla Nəsrəddin” jurnalında 1906-cı ildə bir neçə dəfə dalbadal işlədildiyindən şair bu imza ilə tanınmışdır. Həmin ildə jurnalda Sabirin “Hophop” imzası ilə 17 satirası çap edilmişdir. Yaxın Şərqi ölkələrində Sabiri bu imza ilə tanıyırdılar. Bu imzanı Sabir C. Məmmədquluzadə vermişdir. “Molla Nəsrəddin”də Sabirin əsərləri getdikcə daha çox imzalarla çap olunurdusa da, lakin onu xalq yaxşı tanıyırdı. O, “Molla Nəsrəddində” heç vaxt açıq imza işlətməmişdir. Ədəbiyyat və mətbuat tariximizdə heç kəs Sabir qədər çox imza ilə çıxış etməmişdir.

M. Ə. Sabirin mətbuatda çıxış etdiyi imzalar:

“Boynuyoğun”, “Duzəxi”, “Acizləri qığıldayan”, “Yuxulu”, “Hörümçək”, “Qarınqulu”, “Məstəlişah güzgüsü”, “Yetim Məmmədəli”, “Bağban”, “Nizədar”, “Ağlar güləyən”, “Güləyən”, “Füzun”, “Zəhrimar”, “Şallaq”, “Molla cibişdanqulu”, “Bir alim”, “Çaydaçapan”, “Dindar”, “Qoca bəy” və s. Şair qəzet və jurnallarda gizli imzalarla yazdığı halda, bəzən açıq imza ilə də çap olunmuşdur. Sabir bəzən imza əvəzinə sadəcə olaraq üçdən başlamış on ikiyə qədər mötərizəyə alınmış nöqtələr də qoymuşdur.

Mirzə Ələkbər Sabirin Salman Mümtaza verdiyi ilk və son müsahibəsindən maraqlı məqamlar:

M. Ə. Sabir yaradıcılığına vurğun olan, onun əsərlərindən təsirlənən məşhur insanlar çoxdur. Görkəmli tədqiqatçı-ədəbiyyatşünas, jurnalist və publisist Salman Mümtaz da belə şəxslərdəndir. Onun “Sabir haqqında xatirələr”indən görünür ki, şairin şəxsiyyətinə və yaradıcılığına məftun olub, hətta bir vaxtlar Sabirlə ünsiyyət qurduğuna görə özünü şanslı insan hesab edib. Qeyd edək ki, M. Ə. Sabirdən müsahibə alan ilk və yeganə jurnalist S. Mümtazdır.

S. Mümtaz 1910-cu ilin iyun ayında Bakıya gəlib, buradan da Tiflisə gedəcəkmiş. Həmin vaxt M. Ə. Sabir Haşım bəy Vəzirovun gündəlik “Səda”(1909-1911) qəzetində korrektor işləyir və mehmanxanada qalırdı. Əvvəlcə “Metropol” mehmanxanasına düşən S. Mümtaz Sabirlə görüşdükdən sonra onun qaldığı mehmanxanaya köçür. S. Mümtaz yazır: “...Sabiri öz nömrəmə gətirdim və qalmağı təklif etdim. Sabir razı oldu. Əlavə krovat qoymaq mümkün olmadığından, krovatımı ona verərək özüm kuşetkanın üstündə uzandım.

Sabir yarım saatdan çox o böyrü və bu böyrü üstündə çevrildi. Səbəbini soruşduqda krovatdan şikayət edərək “məni atıb-tutur”- dedi. Yerimizi dəyişdik. Kuşetkanın üstündə uzanan kimi “ox, buna nə demişəm, mən prujinli krovatı harda görmüşəm?”- deyərək yatdı... Gecə gec yatmağımıza görə səhər bir az gec durmalı idik. Lakin konkaların zənginin səsi və bazar əhlinin hay-küyü buna mane oldu və o gün Sabirlə müsahibəmiz oldu”.

Qeyd edək ki, M.Ə.Sabirdən müsahibə alanda S.Mümtazın 27 yaşı, şairin isə 47 yaşı var idi. Yəni, onların görüşü M.Ə.Sabirin vəfatından bir il öncə olmuşdur. 1911-ci ildə böyük şair dünyasını dəyişəndə S. Mümtaz “Böyük Sabirə” adlı şeir yazmış və dərc etdirmişdi.

Sabir haqqında deyilən fikirlər:

1. Sabir köhnə şeirlər ilə yeni şeirlər arasında bir əsrlik qədər uçurum açdı ki, bir daha geri dönüb də o uçurumu atılmağa kimsədə cürət qalmadı.

Abbas Səhət

2. “Hophopnamə” nin döymədiyi qapı, girmədiyi ev qalmadı, onu oxuyanlar da sevdi, oxudanlar da.

A.Şaiq

3. Sabir şeirə hər şeydən əvvəl yeni tematika, yeni mündəricə gətirmişdir.

H. Mehdi

4. Sabirin satira texnikası- Sabirin tənqidi gülüş texnikasıdır

Ə. Dəmirçizadə

5. Sabir öz epoxasını, mühitini, adamların psixoloji və mənəvi keyfiyyətlərini köhnə və yenini , inqilabi düşüncəylə mürtəcə şüurun, tərəqqi ilə irtica, ətalətlə fəal ictimai hərəkət arasında mübarizə şəklində əks edirdi.

M. İbrahimov

6. Sabir Şərq xalqlarının milli-azadlıq hərəkətinə siyasi uzaqgörənliklə yanaşırdı. Bu məsələdə sadələşməyə, illüziyalara yol vermirdi.”.

M. Arif

7. “Molla Nəsrəddin” Sabirə yaraşırdı, Sabir də “Molla Nəsrəddin”ə. Bunlar bir-birlərini bəzəyir və tamamlayırdı.

Tənqidçi : Məmmədkazım Ələkbərli

8. Həvvlərilə xalq həyatını yüngülləşdirib, təhzi-əxlaqa xidmət edəcək bir həvvi ancaq Sabir yarada bilmiş, məzhəkənəvisliyin yeni dövrü ancaq Sabirdən başlanmışdır.

M. S. Ordubadi

9. Rusların Nekrasovları əgər şeir və ədəbiyyatda özlərindən sonra gələnlər üçün bir yol açıdısa, Sabir də daima eşq, məhəbbət, nağıl və hekayələr yazan şairlərə göstərdi ki, bunlarla millətə və insaniyyətə xidmət etmək olmaz, şair gərək gördüyünü xalqın başa düşəcəyi dildə təsvir etsin, həyatın eybəcər cəhətlərini tənqidə tutsun, xalqın ayılmasına, yaxşını pisdən, mənfini müsbətdən seçə bilməsinə kömək etsin. Sabir öz yaradıcılığı ilə məhz belə bir ədəbiyyatın klassik nümunəsini yaratdı...

Dadaş Bünyadzadə

10. Sabir filosofdur, mürəbbidir, inqilabçıdır... hamısında da səmimidir.

Yusif Vəzir Cəmənəmli

11. Sabirin hansı bir mənzuməsini alırsınız alınız, o sizin üçün tarixi bir sənəddir. O elə bir sənəddir ki, 1906-1911-ci illərdəki xalqımızın əhvali-ruhiyyəsi, ictimai həyatı, düşüncəsi onda nəzərinizə çarpacaqdır.

Seyid Hüseyn

12. ...Sabir hamısını görürdü, tamaşa edirdi, ürəyi acıyırdı. Onun gördükləri, tamaşa etdikləri həqiqətlər o qədər qəribə idi ki, Sabir onlara gülürdü... Lakin Sabir qanlı göz yaşları ilə gülürdü. Həqiqət görənlər, Sabirin şeirlərindəki göz yaşlarını şəksiz ki, görürdü.

Tağı Şahbazi

13. Bu böyük dahinin bərəkətindən demək olar ki, Azərbaycan ədəbiyyatı və mədəniyyəti tam bir əsr irəliyə addımlamışdır”.

Ruhulla Axundov

14. Mən Sabirdən ilham almışam. Bu bir həqiqətdir. Kiçik yaşlarımdan başlayaraq Sabirin əsərləri ilə tanış olmuşam və bu tanışlıq məni Azərbaycan dilini öyrənməyə sövq etdi”.

İrənin görkəmli satirk şairi

M. Ə. Əfrəştə

M. Ə. Sabirin 150 illik yubileyi ilə bağlı kitabxanalarda silsilə tədbirlər planı işlənib hazırlanmalı və həyata keçirilməlidir. Əyani təbliğat formalarından biri də kitabxanalarda kitab sərgilərinin təşkilidir. Kitab sərgisi üçün adətən oxucuları maraqlandıran ən qiymətli ədəbiyyat seçilir. İlk öncə M. Ə. Sabirin kitablarından ibarət sərgi təşkil edilir. Sərginin ümumi başlığı və yarımbaşlıq, tövsiyə olunan ədəbiyyat, sitat və şəkil. Bu başlıq qısa və aydın olmalıdır. Sərgini bu başlıqlar altında vermək olar: “Əsrimizin ayinəsi”, “Bir əsrin dərdindən doğulan şair”, “Çoxəsrlik poeziyamızın ənənələrini yaşadan şair” və s. “Əsrimizin ayinəsi” adlı sərginin quruluşu aşağıdakı kimi ola bilər:

1. Ümumi başlıq. “Əsrimizin ayinəsi”

2. Sabirin əsərləri

3. M. Ə. Sabir haqqında

4. Molla nəsrəddin və Sabir

5. Sitat

6. Sabir yaradıcılığı haqqında dövrü mətbuatda

M. Ə. Sabirin şeirləri çox oxunaqlı olduğu üçün, onun şeirləri əsasında bədii-qiraət müsabiqəsi təşkil etmək olar. Məqsəd Sabir yaradıcılığını təbliğ etmək, bu sahədə qiraətçilik qabiliyyətini inkişaf etdirməkdir. Müsabiqədə 10-30 yaş arası uşaq və gənclər iştirak edə bilər. Müsabiqə II turdan ibarət ola bilər. I tur seçim turu. II turda isə qalibləri müəyyənləşdirmək olar. Bununla da Sabir şeirlərini, yaradıcılığını oxuculara mənimsətməmiş olarıq. Digər tədbir formalarından: şifahi məlumatlandırma, biblioqrafik xülasə, ədəbi-bədii gecə, poeziya günü və s. istifadə etmək olar. Kitabxanada Sabir günləri elan etmək daha məqsədəuyğundur. Və gün ərzində daxil olan oxucuları Sabirin yaradıcılığını əhatə edən kitablarla tanış etmək təbliğatın ən yaxşı formalarından biridir. Onun satiraları əsasında geniş şəkildə ədəbi-bədii gecə təşkil etmək olar. Gecədə Sabirin satiraları əsasında hazırlanmış səhnəciklər daha çox oxucunun marağına səbəb ola bilər. Oxucu konfransı da böyük marağa səbəb olan tədbir formalarından biridir. Belə tədbir formalarını təşkil etmək üçün kitabxanaçı əvvəlcədən ayrıca proqram təşkil etməlidir. Proqramda keçiriləcək tədbirin adını, giriş sözü və eləcə də çıxış edəcək başqa şəxslərin adı göstərilməlidir. Bütün bunlarla yanaşı tədbirin harada, nə vaxt keçiriləcəyi də qeyd edilməlidir. Oxucu konfransını “Sabir və inqilab”, “Sabir və din”, “Sabir və yeni məktəb”, “Sabir mədəniyyətsizliyə, avamlığa qarşı”, “Sabir və “Molla Nəsrəddin” və s. mövzular ətrafında keçirmək olar. Sabir yaradıcılığının uşaq kitabxanalarında da təbliğinə önəm vermək lazımdır. Belə ki, şair uşaqlara bir-birindən maraqlı şeirlər hədiyyə etmişdir. Məsələn: M. Ə. Sabirin “Ağacın bəhşi”, “Qarğa və tülkü” kimi şeirləri əsasında gözəl bir səhnəcik təşkil etmək olar. Bu həm də Sabir şeirlərinin uşaqların yaddaşında qalmasına köməklik edər. Bu məqsədlə səhnəcik təşkil etmək olar. Səhnəcik kiçik yaşlı oxucular I-III sinif şagirdləri üçün təşkil olunmalıdır. Uşaq kitabxanalarında ucadan oxu, səhnəcik, viktorina, portret axşamı keçirərək Sabir yaradıcılığını təbliğ etmiş olarıq. “Sabiri tanıyırmı?” adlı sual-cavab gecəsi uşaq kitabxanalarında maraqla qarşılanıla bilər. Tədbir keçirmək üçün Sabirin həyat və yaradıcılığını əhatə edən suallar tərtib olunmalıdır. Münsiflər heyəti tərkibi müəyyənləşməlidir. Suallar təxminən aşağıdakı kimi tərtib oluna bilər:

1. Sabirin əsl adı necədir?

2. Sabir neçənci ildə Şamaxını tərk etmişdir?

3. Sabirin Molla Nəsrəddində çıxış etdiyi il?

4. “Molla Nəsrəddin” də şeirlərini hansı imza ilə yazırdı? və s.

Təbliğət formalarından biri də ədəbi-bədii gecədir. Ədəbi-bədii gecə iki hissəyə bölünür. Tədbirin birinci hissəsində ədəbi mövzu və onun müəllifi haqqında rəsmi çıxışlar olmalı və məlumatlar verilməlidir. Ədəbi-bədii gecənin ikinci hissəsində tədbirin mövzusu ilə bağlı şeir, bədii qiraət, şeirlərə həsr olunmuş mahnılar səslənir və səhnəciklər göstərilir. Bu təbirdə Sabirin həyat və yaradıcılığını əhatə edən sərgi də olmalıdır. Kitabxanaçı həmin sərgidən istifadə olunmasını tədbirə toplaşan oxuculara tövsiyə etməlidir. Ədəbi-bədii gecənin ssenarisi yazılmalıdır. Təxminən aşağıdakı formada ssenari əsasında tədbir təşkil etmək olar.

Ssenari

I Aparıcı:

O, güldü-ağladı, ağladı-güldü,

Gülüşi hiçqırdı, fəryadı güldü

II Aparıcı: Sabir gülə-gülə ağlayır, ağlaya-ağlaya gülür. Onun qəhqəhələrindən göz yaşları və fəryad, göz yaşlarından acı qəhqəhə doğur.

I Aparıcı: “Ağlar güləyən” imzası ilə xalqın dərindən həm gülən, həm də ağlayan “Sabir” təxəllüsü ilə məşhur olan böyük xalq şairi Ələkbər Tahirzadə 1862-ci ildə Şamaxıda anadan olmuşdur. Şairin atası dindar bir kişi idi. O, Şamaxıya tez-tez gələn dərvişlərə yaxınlıq edərək, Ələkbərin də, yəni Sabirin bir ruhani və ya bir dərviş olmasını istəyirdi.

II Aparıcı: Hələ səkkiz yaşında mollaxanaya qoyulan Ələkbər

Tutdum orucu irəmazanda,

Qaldı iki gözüm qazanda,

Mollam da döyür yazı yazanda-

deyən şair uşaqlığının acı xatirəsindən bəhs edir.

I Aparıcı: Şairəm, əsrimin ayinəsiyəm –deyən Sabir dərin müşahidə qabiliyyətinə malik olub və satiralarında dövrün mühüm problemləri öz əksini tapmışdır.

II Aparıcı: Ən adi hadisə və predmetlərin təsvirində belə Sabir qələmi böyük bir aləm açır, ik baxışda kiçik və əhəmiyyətsiz görünən mövzuları şeirə gətirir.

I Aparıcı: Oxucuların ifasında səhnələşdirilmiş bir parça Səhnədə şair görənir

Sabir: “Daha taqətim, taq və səbrim başa gəlir. Yusif kimi ixvan əlində əsir qalmışam. Birisi sillə ilə üzümə vurur, ağuşı-məhəbbət açıb, o birisi tərəfə yönəldikdə yumruğun başıma zollayır. Ondan rugərdan olub, başqasına mütəvəccəh olduqda döşümdən itələyir, ağzıma vurur. Ona dal çevirəndə digəri dalımdan vurur, ağzı üstə yıxılıram. Halım fəna, güzəranım bir qəmli faciə mənzilindədir. Bir daha Şamaxıda

qalmağa tabü-tavanım qalmayıbdır... Acizənə istida edirəm, bundan artıq mənim burada katorqa cəzasına məhkum olub qalmağıma razı olmayasınız.”

Seyid Əzim Şirvani: E məh, bilirəm, fitneyi-dövrən olacaqsan,

Ey qaşı hilalım, mahi-taban olacaqsan.

Sabir: Yaşadıqca xərabə Şirvanda,

Bir səfa görmədim o viranda,

Yaşadıqca əzaba düşdü tənim,

Mənə zindan kəsildi öz vətənim.

S.Ə. Şirvani: Bəlayi-eşqə düşdün, ey büti-mehparə, səbr eylə,

Günün oldisə gər hicran əlindən qarə, səbr eylə.

M. Ə. Sabir: Derlər, utan, heç kəsə bir söz demə,

Həq sözü derkən, utana bilmirəm.

Neyləməli, göz görür, aqlım kəsir,

Mən günəşi göydə dana bilmirəm.

Sabir: Çalxalndıqca, bulandıqca zaman nehrə kimi,

Yağı yağ üstə çıxır, ayrıanı ayrınlıq olur.

Sabirin xəstəlik keçirdiyi vaxtlar:

M. Ə. Sabir: Arazi-qəmlər əlindən ürəyim şişmiş idi,

Zənn edirdim, edəcəkdir ona çarə ciyərim.

Bəxti-mənhusimə bax mən bu təmənnada ikən

Başladı şişməyə indi üzü qara ciyərim.

Mənə bəd keçdi şəhri-Şirvanda,

Mərəzim şiddət etdi, hər yanda.

Bir tərəfdən təvərrümi-ciyərim,

Bir tərəfdən ürəkdəki kədərim.

Doktor: Ciyərindəki illət kamalınca bizə məlum və müşəxxəs deyildir. Razı olsan, əməliyyati-cərrahiyyə yaparıq, ciyərindən kəsmək lazımsa, kəsərik. Yox lazım deyilsə, yenə kəsdiyimiz yeri tikib, əlac edərik.

Sabir: Bağışlayasınız, doktor əfəndilər, mənim qarnım portmanat kisə deyil ki, istədiyiniz kimi açıb-qapayasınız. Bəlkə kəsdiniz, sonra əmələ gəlmədi.

Sabir: Mənim bu sözüm həkimlərin çox xoşuna gəldi.

Gülüşdülər.

Jurnalist H.İ.Qasımov:

- Sabir müsaidənizlə sizə bir təklifim vardır.
- Söylə.
- Sizin, şübhəsiz, maddi vəziyyətiniz ağırdır. Əgər icazə versəydiniz, nəşr etməkdə olduğum “Məlumat” qəzetindəsiniz nəfərinizə bir ianə siyahısı açardım.
- Sabir gülünsüdü:
- Hacı! Siyahı açmağa qətiyyətlə müsaidə etməyəm. Onsuz da mən son günlərimi keçirirəm. Yalnız qəzetdə yazarsan: Sabir deyirdi ki, mən vücudumda olan ətimi xalqımın yolunda çürütdüm. Əgər ömür vəfa etsəydi, sümüklərimi də xalqımın yolunda qoyardım.

Səhnədə A. Səhhət görünür

A. Səhhət: Ey mücəssəm duyğu, ey ülvi bəşər,

Ey çamurluq içrə düşmüş saf zər,

Tənü lən eylərsə hər nadan sənə,

Ya müsaid olmasa dövrən sənə,

Qəm yemə, təxfif ver amalına,

Az keçər, heykəl yaparlar namına.

Sabir:

İstəram ölməyi mən, leyk qaçır məndən əcəl,

Gör nə bədbəxtəm, əcəldən də gərək naz çəkəm!

Səhhət:

Sabir, ey şairi-dühapərvər,

Eylədin ərşi-kibriyaya səfər.

Can kimi sevdiyin yazıq millət

Hələ səndən umardı çox xidmət.

Tənginayi-cəhani tərək etdin,

Əndəlib, nə tez uçub getdin?!

Müqtədir, binəzir şair idin.

Hər bəla gəlsə idi sabir idin.

Yoxsa, səbrin tükəndimi, Sabir!

Bizə könlün gücəndimi, Sabir!

Dəmbədəm qəm çəkər ikən ruhun,

Dözmədi yoxsa qəlbi-məcruhun?

Millətin dərdi ilə qəmləndin,

Bulmadınmı dəva, vərəmləndin?

Gözümüzdənüzün nihan oldu,

Ağlayıb güldürdün insanı,

Ağladır mövtün əhli-viddanı.

Sabirim! Get, müqimi-rizvan ol!

Səhnənin sonunda işıqlar sönür, həzin musiqi səsi gəlir.

II Aparıcı: Sabirin şeirində zülmə dözmək, gerilik, avamlıq və bunun ictimai səbəbləri kəskin tənqid olunur.

I Aparıcı: Şairəm, çünki vəzifəm budur əşar yazım,
Gördüyüm nikü bədi eyləyim izhar, yazım,
Günü parlaq, günüzü ağ, gecəni ta yazım,
Pisi pis, əyrini əyri, düzü həmvar yazım,

II Aparıcı: Sabirin dili ilə səslənən satiralar kompazisiya şəklində tədbir iştirakçılarına təqdim olunur:

I İştirakçı:

Məzlumların göz yaşı dərya olacaqmış,-

Dəryaları, ümmənləri neylərdin ilahi: **(məzlum geyimində-şikayətlənir)**

II iştirakçı: (İmkanlıının sözü)

Dəyişib zəmanə imdi, dolanıb bütün ümürat,

Ayağı çarıqlılar da gəlib istəyir müsəvat.

Belə əsrdə məişət bizə xoş keçərmə, heyhat?

Ayılıb yatan cəməət, göz açıb qapalı fələ.

II Aparıcı:

Bu çərxi fələk tərsinə dövrən edir imdi,

Fələ də özün daxili-insan edir imdi.

IV iştirakçı:

Yan, dinmə sən allah.

Qan. Dinmə sən allah.

Haq söyləmiş olsan,

Dan, dinmə sən allah.

İştirakçı:

GÖRMƏ! Baş üstə yumaram gözlərim.

-Dinmə! –Mütiəm, kəsərəm sözlərim.

- Bir söz eşitmə!-Qulağım bağlaram.

-Gülmə!- Pəkey, mamü səhər ağlaram,

-Qanma! –Bacarmaram. Məni məruz tut,

Boyləcə təklifi-məhalı unut,

Qabili-imkanımı olur qanmamaq?

Məcməri-nar içrə olub yanmamaq?

İştirakçı:

Harda müsəlman görürəm qorxuram...

Fikrini qan-qan görürəm qorxuram.

İştirakçı:

Qarışıqdır hələlik millətin istedadı,

Ələnirsə, safı bir yan, tozu bir yanlıq olur.

İştirakçı:

Quş kimi göydə uçar yerdəkilər,

Bizi gömüş yerə minbərdəkilər.

İştirakçı:

Tərpənbə, amandır, bala, qəflətdən ayılma,

Açma gözünü, xabi-cəhalətdən ayılma.

Laylay, bala, laylay,

Yat, qal dala, laylay.

Bu anda səhnədə Mirzə Ələkbər Sabirin “Tək səbir” musiqisi Mirzə Babayevin ifasında səslənir.

I Aparıcı: Sabir, ey aləmi-xəlqə tərcüman!

Ey hər anda kasə-kasə qan udan!

Ey qoca bir qövmə ağlarkən gülən,

Naləsilə xalqı dağlarkən gülən.

II Aparıcı: Yazıçı Nəriman Nərimanovun gözəl bir fikri var: İnsan var ki, ölər, yox olar və onun yoxluğunu ancaq yaxın əqrabası hiss edər. İnsan var ki, ölər və onun yoxluğu xüsusi bir milləti heyfsləndirər. İnsan var ki, ölər və onun ölməyi bütün millətlərə təsir edər. Sabir belə insanlardan idi.

I Aparıcı: Şairin Abas Səhətə yazdığı məktub: “Ölürsəm, qəm etmərəm, çünki bilirəm, siz mənim asarımı təb etdirərsiniz”

II Aparıcı: Sabir səhv etmədi. Şairin vəfatından bir il sonra dostları onun kiçik bir kitabını nəşr etdirdilər. Lakin necə nəşr etdilər, onlar bu kitabı buraxarkən böyük çətinliklərlə rastlaşdılar. “Ancaq bir qeyrətli xanımın beş manat verdiyini eşitdik. İştə bu qədər! Bu qədər laqeydliyimizə, həmiyyət və hümmətsizliyimizə əfsus, min kərə əfsus”. Şairin yaşadığı müddətdə gördüyü laqeydliyi, bu gün etməyə heç birimizin haqqımız yoxdu, baxmayaraq bir əsr keçib Sabirin əsərləri yenə də bu günümüzün güzgüsü olaraq qalır. Məhz bu baxımdan Sabiri oxumaq, ona dəyər vermək bizlərin üzərinə düşür.

Ap: İllər keçir, nəsillər dəyişir, lakin Sabir köhnəlmir, Sabir, Sabir olaraq qalır, vətəni Azərbaycanda da, uzaq ölkələrdə də oxunur, sevilir və oxunacaq.

Tədbir sona yetir. Sonda şairin bu misraları qeybdən səhnə arxasından səslənir.

Mən gedərsəm, var olsun amalım!

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1. www.Google.az

2. Növrüzov T.

Mirzə Ələkbər Sabir. B.; Yazıçı, 1986. -155 s.

3. Sabir

Hophopnamə. B.; Yazıçı, 1980.

3. A. Zamanov

Sabir gülür. B.; Gənckik, 1981.

4. Hüseyinov F.

“Molla Nəsrəddin” və molla-nəsrəddinçilər. B.; Yazıçı, -1986. -279 s.

5. Əziz Mir Əhmədov

Sabir. B.: Elmlər akademiyası, -1958.

6. Nazim Axundov

“Molla Nəsrəddin” jurnalının nəşri tarixi. B.; 1959

Мирза Алекпер Сабир -150

Методико-библиографический отдел Центральной библиотеки им.С.Вургунa подготовил методический указатель под названием « Бир есрин дәрдини дашыян шаир» посвященный 150-ти летию азербайджанского поэта М.А. Сабирa. В данном указателе внимание читателей направлено на жизнь и творчество поэта, на некоторые хронологические даты из жизни , роль Сабирa в создании журнала « Молла Насреддин», используемые им подписи. В указателе собраны высказывания великих людей о Сабире. В разделе библиотечная пропаганда , говорится о формах проводимых мероприятий с целью пропаганды творчества Сабирa. В этом разделе предоставлен сценарий художественно-литературного вечера как одной из форм проводимых мероприятий. Художественно-литературный вечер состоит из двух частей. Первая часть - литературная, где рассказывается о жизни и творчестве поэта, а также заслушиваются официальные выступления. Художественная часть состоит из декламации стихов, исполнения песен и постановок композиций. На мероприятии обязательно должна быть книжная выставка, охватывающая творчество Сабирa. Данная выставка должна быть рекомендована со стороны библиотекаря всем читателям, собравшимся на мероприятие. В заключении дается список используемой литературы в указателе.

Metodika-bibliografiya şöbəsi tərəfindən “Bir əsrin dərdini daşıyan şair” adlı vəsait hazırlanmışdır. Vəsaitdə M. Ə. Sabirin həyat və yaradıcılığı haqqında, həyatının bəzi hissələrinin xronologiyası, Sabirin “Molla Nəsrəddin” jurnalında rolu, işlətdiyi imzalar oxucuların diqqətinə çatdırılmışdır. Vəsaitdə M. Ə. Sabir haqqında fikirlər öz əksini tapmışdır. Kitabxanalarda təbliği bölməsində Sabir yaradıcılığını təbliğ etmək məqsədilə hansı tədbir formalarından istifadə edərək tədbirlər keçirilməsi haqqında danışılıb. Bu bölmədə tədbir formalarından biri kimi, ədəbi-bədii gecə göstərilmişdir. Ədəbi-bədii gecə iki hissəyə bölünür. Tədbirin birinci hissəsində ədəbi mövzu və onun müəllifi haqqında rəsmi çıxışlar olmalı və məlumatlar verilməlidir. Ədəbi-bədii gecənin ikinci hissəsində tədbirin mövzusu ilə bağlı şeir, bədii qiraət, şeirlərə həsr olunmuş mahnılar səslənir və səhnəciklər göstərilir. Bu tədbirdə Sabirin həyat və yaradıcılığını əhatə edən sərgi də olmalıdır. Kitabxanaçı həmin sərgidən istifadə olunmasını tədbirə toplaşan oxuculara tövsiyə etməlidir. Ədəbi-bədii gecənin ssenarisi yazılmalıdır. Və vəsaitdə Sabir yaradıcılığını əhatə edən ssenari oxucuların diqqətinə çatdırılmışdır. Son olaraq vəsaitdə istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı verilmişdir.

